YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto)

6 päivänä maaliskuuta 2003 *

Yhdistetyissä asioissa T-61/00 ja T-62/00,

Associazione Produttori Olivicoli Laziali (APOL),

Associazione Italiana Produttori Olivicoli (AIPO),

kotipaikka Rooma, edustajinaan asianajajat E. Cappelli, P. de Caterini, F. Lepri ja R. Vaccarella, prosessiosoite Luxemburgissa,

kantajina,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään C. Cattabriga, avustajana asianajaja M. Moretto, prosessiosoite Luxemburgissa,

vastaajana,

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

joissa kantajat vaativat

— asiassa T-61/00 ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta kumoamaan 14.12.1999 tehdyn komission päätöksen K(1999) 4561, jolla peruutettiin kantajalle 20.12.1984 tehdyllä komission päätöksellä K(84) 1100/293 myönnetty Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston rahoitustuki,

— asiassa T-62/00 ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta kumoamaan 14.12.1999 tehdyn komission päätöksen K(1999) 4559, jolla peruutettiin kantajalle 29.6.1984 tehdyllä komission päätöksellä K(84) 500/213 myönnetty Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston rahoitustuki,

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (toinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja R. M. Moura Ramos sekä tuomarit J. Pirrung ja A. W. H. Meij,

kirjaaja: hallintovirkamies J. Palacio González,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 11.9.2002 pidetyssä suullisessa käsittelyssä esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Asiaa koskevat oikeussäännöt

1 Maataloustuotteiden jalostamisen ja kaupan pitämisen edellytysten parantamiseen liittyvästä yhteisestä toiminnasta 15 päivänä helmikuuta 1977 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 355/77 (EYVL L 51, s. 1), sellaisena kuin se on myöhemmin muutettuna, 1 ja 2 artiklassa säädetään, että komissio voi myöntää Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (jäljempänä EMOTR) ohjausosaston rahoituksena maksettavan tuen yhteiselle toiminnalle hankkeisiin, jotka kuuluvat komission hyväksymiin, jäsenvaltioiden etukäteen laatimiin erityisohjelmiin ja joiden tarkoituksena on maataloustuotteiden käsittelyn, jalostamisen tai kaupan pitämisen parantaminen ja järkiperäistäminen.

2 Asetuksen N:o 355/77 3 artiklan 1 kohdassa säädetään erityisesti seuraavaa:

"Ohjelmiin sisältyy erityisesti ainakin tiedot lähtökohtana olevasta tilanteesta ja siitä pääteltävästä kehityssuunnasta erityisesti siltä osin, kuin kyse on ohjelman kohteena olevien maataloustuotteiden jalostamista ja kaupan pitämistä koskevan alan tilanteesta ja varsinkin kyseisten yritysten olemassa olevasta suorituskyvystä." [1]

1 — Tässä ja jäljempänä tuomiossa esitetyt lainaukset asetuksesta on suomennettu yhteisöjen tuomioistuimessa, koska EYVL:ssä ei ole julkaistu suomenkielistä tekstiä.

3 Asetuksen N:o 355/77 7 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"1. Hankkeet koskevat perustamissopimuksen liitteessä II mainittujen tuotteiden pitämistä kaupan tai mainitussa liitteessä lueteltujen jalostettujen tuotteiden tuottamista."

4 Asetuksen N:o 355/77 9 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"1. Hankkeiden on osaltaan parannettava kyseisten maatalouden perustuotannon alojen tilannetta; niillä on erityisesti varmistettava maatalouden perustuotteiden tuottajille riittävä ja pysyvä osuus hankkeesta saatavasta taloudellisesta hyödystä."

5 Asetuksen N:o 355/77 10 artiklassa, sellaisena kuin se oli alkuperäisessä muodossaan voimassa kyseistä tukea myönnettäessä, säädetään seuraavaa:

"Hankkeiden:

— —

b) kannattavuuden on oltava riittävästi taattu;

c) on osaltaan edistettävä ohjelmilla tavoiteltavan rakenteen parantamisen pysyvää taloudellista vaikutusta."

6 Asetuksen N:o 355/77 17 artiklan 2 kohdan b alakohdassa säädetään, että sen jäsenvaltion, jonka alueella hanke pannaan täytäntöön, on osallistuttava rahoitukseen vähintään viiden prosentin osuudella jokaisen hankkeen toteutetusta investoinnista.

7 Asetuksen N:o 355/77 19 artiklan 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Koko sen ajan, kun [EMOTR] osallistuu hankkeeseen, kyseisen jäsenvaltion tätä varten nimetyn viranomaisen tai elimen on toimitettava komissiolle tämän pyynnöstä kaikki perusteena olevat asiakirjat ja kaikki asiakirjat, joilla voidaan vahvistaa, että rahoitusta koskevat ehdot tai muut asetetut ehdot on täytetty. Komissio voi tarvittaessa suorittaa tarkastuksia paikan päällä.

[EMOTR:n] komitean annettua lausuntonsa rahoituksellisista näkökohdista komissio voi päättää [EMOTR:n] avustuksen keskeyttämisestä, vähentämisestä tai peruuttamisesta 22 artiklassa säädettyä menettelyä noudattaen:

— jos hanketta ei ole toteutettu annettujen tietojen mukaisesti tai

— jos tiettyjä asetettuja ehtoja ei ole täytetty tai — —. "

8 Neuvosto hyväksyi 24.6.1988 asetuksen N:o 2052/88 rakennerahastojen päämääristä ja tehokkuudesta ja niiden toiminnan yhteensovittamisesta keskenään sekä Euroopan investointipankin toiminnan ja muiden rahoitusvälineiden kanssa (EYVL L 185, s. 9).

9 Mainitun asetuksen perusteella neuvosto hyväksyi 19 päivänä joulukuuta 1988 asetuksen (ETY) N:o 4253/88 rakennerahastojen päämääristä ja tehokkuudesta ja niiden toiminnan yhteensovittamisesta keskenään sekä Euroopan investointipankin toiminnan ja muiden rahoitusvälineiden kanssa annetun asetuksen (ETY) N:o 2052/88 soveltamisesta (EYVL L 374, s. 1). Tämä asetus tuli sen 34 artiklan mukaisesti voimaan 1.1.1989. Sitä on muutettu 20.7.1993 annetulla neuvoston asetuksella N:o 2082/93 (EYVL L 193, s. 20).

10 Asetuksen N:o 4253/88 24 artiklassa, jonka otsakkeena on "Tuen vähentäminen, keskeyttäminen ja peruuttaminen" säädetään seuraavaa:

"1. Jos toiminnan tai toimenpiteen toteuttaminen ei ilmeisesti oikeuta siihen myönnettyyn rahalliseen tukeen tai osaan siitä, komissio tekee tapauksesta aiheellisen tutkimuksen — —

2. Tämän tutkimuksen perusteella komissio voi vähentää asianomaiseen toimintaan tai toimenpiteeseen annettua tukea tai keskeyttää sen, jos tutkimus paljastaa sääntöjenvastaisuuksia tai sellaisen huomattavan muutoksen, jolle ei ole pyydetty komission hyväksyntää ja joka vaikuttaa toiminnan tai toimenpiteen laatuun tai niihin olosuhteisiin, joissa ne pannaan täytäntöön.

Jokainen aiheettomasti vastaanotettu rahamäärä on palautettava komissiolle. Rahamääriin, joita ei palauteta, lisätään viivästyskorko varainhoitoasetuksen säännösten ja niiden yksityiskohtaisten sääntöjen mukaisesti, jotka komissio antaa VIII osastossa tarkoitettuja menettelytapoja noudattaen." [2]

11 Rakennerahastoja koskevista yleisistä säännöksistä 21 päivänä kesäkuuta 1999 annetulla neuvoston asetuksella (EY) N:o 1260/1999 (EYVL L 161, s. 1) on kumottu erityisesti asetus N:o 4253/88, ja siinä on myös säädetty siirtymäsäännöksistä. Asetuksen N:o 1260/1999 52 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Tämä asetus ei estä jatkamasta tai muuttamasta, mukaan lukien sen peruuttaminen kokonaan tai osittain, tukitoimea, jonka neuvosto tai komissio on hyväksynyt asetuksen (ETY) N:o 2052/88, asetuksen (ETY) N:o 4253/88 tai muun kyseiseen tukitoimeen 31 päivänä joulukuuta 1999 sovellettavan lainsäädännön perusteella."

12 [EMOTR:n] ohjausosastolle maataloustuotteiden jalostamisen ja kaupan pitämisen edellytysten parantamista koskevien hankkeiden osalta esitettävistä tukihakemuksista 13 päivänä tammikuuta 1978 annetun komission asetuksen (ETY) N:o 219/78 1 artiklassa säädetään, että "EMOTR:n ohjausosastolle maataloustuotteiden jalostamisen ja kaupan pitämisen edellytysten parantamista koskevien hankkeiden osalta esitettävissä tukihakemuksissa on oltava tämän asetuksen liitteissä mainitut tiedot ja asiakirjat". [3] Näissä liitteissä on erityisesti mallit lomakkeista, jotka tuen hakijoiden on täytettävä. Asetuksen N:o 219/78 liitteessä B olevassa 4.6 kohdassa kehotetaan tuen hakijoita mainitsemaan "samantyyppiset laitteistot, jotka eivät kuulu tuensaajalle ja jotka ovat olemassa samalla korjuualueella tai viereisellä alueella (myös tiedot niiden suorituskyvystä ja sijainnista)".

13 Euroopan maatalouden tuki- ja ohjausrahaston ohjausosastolle maatalous- ja kalastustuotteiden jalostamisen ja kaupan pitämisen edellytysten parantamista

2 — Suomennettu yhteisöjen tuomioistuimessa, koska EYVL:ssä ei ole julkaistu suomenkielistä tekstiä.

3 — Suomennettu yhteisöjen tuomioistuimessa, koska EYVL:ssä ei ole julkaistu suomenkielistä tekstiä.

koskevien hankkeiden osalta esitettävistä tukihakemuksista 23 päivänä heinäkuuta 1985 annetussa komission asetuksessa (ETY) N:o 2515/85 (EYVL L 243, s. 1) säädetään, että "asetus N:o 219/78 kumotaan 1 päivästä syyskuuta 1985 alkaen", mutta että "tukihakemukset, jotka on toimitettu toimivaltaisille kansallisille viranomaisille ennen 15 päivää lokakuuta 1985 EMOTR:n käsiteltäväksi saattamista varten, voidaan kuitenkin tutkia myös silloin, kun niissä on noudatettu mainitussa asetuksessa säädettyjä muotomääräyksiä". [4]

Tosiseikat

Asia T-61/00

14 Komissio myönsi 20.12.1984 tehdyllä päätöksellä K(84) 1100/293 (jäljempänä myöntämispäätös I) AOPL:lle asetuksen N:o 355/77 nojalla 2 064 070 000 Italian liiran (ITL) suuruisen tuen laitoksen perustamiseksi oliiviöljyn varastointia, jalostusta ja myyntiä varten Supinon kuntaan Regione Laziossa (Latiumin maakunta). Myöntämispäätöksen mukaisesti yhteisön tuki on enintään 50 prosenttia 4 181 900 000 ITL:n suuruisista investoinnin kokonaiskuluista, ja tuensaajan oli katettava loppuosa joko omilla varoillaan tai tätä varten myönnetyillä lainoilla. Regione Lazio myönsi APOL:lle 17.9.1986 tehdyllä päätöksellä 986 660 000 ITL:n suuruisen tuen kyseiselle hankkeelle.

15 Kun rakennustyöt oli saatu päätökseen marraskuussa 1988 ja kun Italian viranomaiset olivat tarkastaneet niiden toteuttamisen, komissio ja Regione Lazio maksoivat kumpikin APOL:lle loppuosan tuestaan.

4 — Suomennettu yhteisöjen tuomioistuimessa, koska EYVL:ssä ei ole julkaistu suomenkielistä tekstiä.

16 APOL:n mukaan sillä on ollut vaikeuksia saada Supinon laitos toimimaan siedettävin kustannuksin. Se kuitenkin vakuuttaa, että tämä laitos on ollut rajoitetussa käytössä vuorottaisina kausina oliiviöljyn markkinointivuodesta 1991/1992 alkaen.

17 APOL ja Frantoio Oleario Umbro -niminen yritys (jäljempänä FOU), joka toimi öljyjen jalostuksen ja kaupan pitämisen alalla, perustivat 20.6.1994 tekemällään sopimuksella 1.8.1994 hallintoyhtiön nimeltä Produttori Agricoli Associati (jäljempänä PAA). Tämän sopimuksen mukaisesti Supinon tuotantoalueella sijaitseva pullotuslaitteisto asetettiin PAA:n käyttöön korvauksetta, kun taas muut Supinossa sijaitsevat laitokset vuokrattiin PAA:lle yhdeksäksi vuodeksi symbolista korvausta vastaan. Vastavuoroisesti FOU antoi PAA:lle oikeuden käyttää korvauksetta oliivipuristamoa.

18 APOL siirsi toukokuussa 1995 APOL:lle 44 prosenttia osuudestaan PAA:ssa Associazione Italiana Produttori Olivicolille (AIPO).

19 Vuoden 1995 aikana APOL nosti Italian tuomioistuimissa FOU:ta ja PAA:n hallinnosta vastaavaa henkilöä vastaan useita kanteita, joissa se vaati PAA:n hallinnosta vastaavan henkilön erottamista ja hänen korvaamistaan tuomioistuimen nimeämällä selvitysmiehellä; kanneperusteina oli PAA:n hallinnossa tapahtuneet vakavat sääntöjenvastaisuudet. Tribunale di Frosinone (Frosinonen tuomioistuin) erotti 20.5.1996 antamallaan määräyksellä PAA:n hallinnosta vastaavan henkilön ja nimitti hänen tilalleen toimitusmiehen.

20 Vuoden 1996 huhtikuussa Italian maatalous-, elintarvike- ja metsätalousministeri (jäljempänä MIRAAF) toimitti komissiolle jäljennöksen 23.3.1996 laaditusta kertomuksesta, joka koski toimivaltaisten alueellisten viranomaisten heinäkuussa 1994 suorittamaa tarkastusta ja jossa tuotiin esiin Supinon laitoksen jääminen

toimimatta tai ainakin sen riittämättömyys. Saatuaan tämän kertomuksen tiedoksi komissio ilmoitti 22.1.1997 päivätyllä kirjeellään APOL:lle sekä Italian viranomaisille aikomuksestaan aloittaa tuen peruuttamista koskeva menettely asetuksen N:o 4253/88 24 artiklan mukaisesti ja pyysi Italian viranomaisia esittämään sille huomautuksensa.

21 APOL on 11.2.1997 antamassaan vastauksessa perustellut laitoksen toimimatta jäämistä viittaamalla PAA:ta koskevaan oikeusriitaan ja Supinon laitosten asettamiseen toimitusmiehen hallintaan. Regione Lazio pyysi 10.3.1997 päivätyllä kirjeellä komissiota harkitsemaan uudestaan päätöstään aloittaa tuen peruuttamista koskeva menettely, koska se katsoi olevan mahdollista, että tuen avulla rahoitettavaa APOL:n laitosten toimintaa jatkettaisiin uudelleen tosiasiassa ja tyydyttävästi. MIRAAF yhtyi 11.4.1997 päivätyssä komissiolle osoitetussa kirjeessä Regione Lazion kantaan. Näiden huomautusten perusteella komissio päätti olla jatkamatta tuen peruuttamista koskevaa menettelyä.

22 Tämän jälkeen PAA:n selvitysmies totesi Supinon laitoksen pullotuslaitteiston hävinneen. Tribunale de Frosinone määräsi APOL:n vaatimuksesta PAA:n selvitystilaan 2.8.1997.

23 Regione Lazio ilmoitti 27.2.1998 päivätyllä kirjeellä komissiolle siitä, että kyseisenä vuonna 23.2. tehdyssä tarkastuksessa on ilmennyt, että laitosta ei ollut otettu käyttöön yhdeksän vuoden aikana ja että tuen avulla hankitut pullotuslinjan laitteistot eivät olleet enää hankkeen tuotantoalueella. Regione Lazio mainitsi lisäksi, että nämä seikat huomioon ottaen se aikoi peruuttaa kansallisen tuen.

24 Kansallinen tuki peruutettiin Assessorato Sviluppo del Sistema Agricolo e del Mondo Ruralen — Settero decentrato dellagricoltura di Frosinone (maatalouden

järjestelmien ja maaseudun kehittämistä hoitava osasto, Frosinonen alueyksikkö) 13.3.1998 tekemällä päätöksellä nro 4881, joka hyväksyttiin Giunta Regionale del Lazion (Latiumin maakuntahallitus) 31.3.1998 tekemällä päätöksellä nro 1205. APOL nosti kanteen näiden kahden päätöksen kumoamiseksi ja esitti samalla vaatimuksen niiden täytäntöönpanon lykkäämisestä. Italian Consiglio di Stato hylkäsi 22.9.1998 tekemällään välipäätöksellä täytäntöönpanon lykkäämistä koskevan vaatimuksen. Pääasian käsittely oli vielä vireillä, kun käsiteltävänä oleva kanne nostettiin.

25 Lisäksi PAA:ta koskevan riita-asian yhteydessä Giudice per le indagini preliminari presso la Pretura circondariale di Frosinone (esitutkinnasta Pretura circondariale di Frosinonessa vastaava tuomari) päätti 30.6.1998 Supinon laitosten asettamisesta ennalta ehkäisevästi toimitusmiehen hallintaan.

26 Komissio ilmoitti 23.3.1999 laaditulla muistiolla APOL:lle ja Italian viranomaisille aikomuksestaan aloittaa asetuksen N:o 4253/83 24 artiklassa säädetty menettely ja pyysi niitä esittämään sille tätä koskevat huomautuksensa. Komission mukaan hanke oli toteutettu ainoastaan lähes olemattoman öljymäärän osalta. Se katsoi, että kyseistä hanketta ei ollut pantu täytäntöön siten kuin asetuksen N:o 355/77 19 artiklan 2 kohdassa säädetään, että sillä ei ollut kyseisen asetuksen 10 artiklan c alakohdassa tarkoitettua pysyvää taloudellista vaikutusta ja että kyseisen asetuksen 17 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaisesti yhteisön tuen edellytyksenä oli jäsenvaltion osallistuminen rahoitukseen vähintään viiden prosentin osuudella. Komissio mainitsi, että nämä seikat voivat olla asetuksen N:o 4253/88 24 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja sääntöjenvastaisuuksia tai huomattavia muutoksia.

27 Regione Lazio ja MIRAAF vahvistavat 22.4. ja 14.5.1999 päivätyillä komissiolle osoitetuilla kirjeillään komission muistiossa esitetyt pääasialliset seikat.

28 APOL esitti 7.5.1999 päivätyllä kirjeellään komission väitteitä koskevat huomautuksensa.

29 Tribunale di Frosinone asetti 21.6.1999 PAA:n konkurssiin. Laitos palautettiin APOL:n haltuun 21.10.1999.

30 Komissio hyväksyi 14.12.1999 päätöksen K(1999) 4561, jolla APOL:lle myönnetty tuki peruutettiin (jäljempänä riidanalainen päätös I).

31 Riidanalaisesta päätöksestä I ilmenee pääasiallisesti, että "hankkeen rakennustöiden valmistumisesta alkaen vuonna 1988 ei sen mukaisesti ole toteutettu mitään myönnetyn yhteisön tuen ja kansallisen tuen määrään suhteessa merkittävää liiketoimintaa" ja että tämän vuoksi se ei ole osaltaan edistänyt asetuksen N:o 355/77 10 artiklan c alakohdassa tarkoitettua pysyvää taloudellista vaikutusta eikä sitä näin ollen ole pantu täytäntöön siten, kuin mainitun asetuksen 19 artiklan 2 kohdassa säädetään. Päätöksestä ilmenee myös, että Regione Lazio on peruuttanut APOL:lle myönnetyn tuen, joten käsiteltävänä olevassa asiassa ei enää täyty asetuksen N:o 355/77 17 artiklan 2 kohdan b alakohdassa säädetty edellytys, jonka mukaan yhteisön tuen myöntämisen edellytyksenä on jäsenvaltion osallistuminen rahoitukseen vähintään viiden prosentin osuudella. Näin ollen päätöksellä peruutetaan tuki, ja siinä määrätään asetuksen N:o 4253/88 24 artiklan 3 kohdan nojalla hankkeelle myönnetyt rahamäärät maksettaviksi takaisin.

Asia T-62/00

32 Komissio myönsi 29.6.1984 tehdyllä päätöksellä K(84) 500/213 (jäljempänä myöntämispäätös II), sellaisena kuin se on muutettuna 6.12.1985 tehdyllä pää-

töksellä K(85) 2019/6 ja 6.2.1989 tehdyllä päätöksellä K(89) 197/14 Associazione Italiana Produttori Olivicolille (AIPO) asetuksen N:o 355/77 nojalla 6 369 260 000 Italian liiran (ITL) suuruisen tuen kolmen laitoksen perustamiseksi oliiviöljyn varastointia, jalostusta ja myyntiä varten Castrin (Lecce), Ebolin (Salerno) ja San Lorenzon (Kalabrian maakunta) kuntiin. Hankkeen tarkoituksena oli erityisesti edistää oliiviöljyvalmisteiden valmistusmenetelmien järkeistämistä ja parantaa kyseisten tuotteiden laatua, esillepanoa ja pakkaamista sekä niiden yhteistä markkinointia.

33 MIRAAF myönsi 28.7.1987, 30.12.1988 ja 10.11.1989 tehdyillä päätöksillä AIPO:lle lisätukea.

34 Sen jälkeen kun rakennustyöt oli saatu päätökseen 26.10.1989 ja Italian viranomaiset olivat tarkastaneet niiden toteuttamisen, komissio ja kansalliset viranomaiset maksoivat AIPO:lle niiden myöntämän tuen loppuosan.

35 MIRAAF ilmoitti 13.11.1993 päivätyllä kirjeellä komissiolle, että kun Reggio Calabrian tuomioistuin oli tutkinut huolella San Lorenzon laitoksen rakentamiseen tarkoitetun yhteisön tuen mahdollista väärinkäyttöä, AIPO tunnusti että kolmea laitosta ei ollut koskaan otettu käyttöön.

36 Tämän tutkinnan perusteella Tribunale di Reggio Calabrian Giudice per le indagini preliminari (esitutkinnasta vastaava Reggio Calabrian tuomioistuimen tuomari) päätti 17.12.1993 antamallaan määräyksellä oikeudenkäynnin aloittamisesta useita AIPO:hon soluttautuneita henkilöitä vastaan rikoksista, jotka koskivat kumppanuutta rikoksen valmistelemiseksi, luottamuksen väärinkäyttöä, väärentämistä ja valtion varojen kavaltamista.

37 Näissä olosuhteissa komissio päätti tehdä tarkastuksen paikan päällä määrittääkseen, millaisessa kunnossa kolme laitosta tosiasiassa olivat. Tätä 24.—28.1.1994 suoritettua tarkastusta koskevan kertomuksen mukaan tarkastuksessa ilmeni, ettei laitoksissa ollut mitään toimintaa ja etteivät rakennustyöt kaikilta osin olleet hankkeen mukaisia. Kertomuksesta ilmenee erityisesti, ettei missään kolmesta laitoksesta ollut rakennettu öljynvarastointisäiliöiden ja pullotuslaitteistojen välistä yhteyttä eikä otettu käyttöön tuotteen säilyttämiseen välttämätöntä typen polyurenisaatiojärjestelmää. Edelleen ilmeni, että laboratoriolaitteistot olivat vielä avaamattomissa pakkauksissa, että rakennukset ja säiliöt olivat surkeassa kunnossa (kosteita ja ruostuneita) ja että näihin laitoksiin johtavia teitä ei ollut asfaltoitu. Lisäksi vaikka alkuperäisessä hankkeessa öljyn varastoimiseen tarkoitetut ulkona sijaitsevat säiliöt oli tarkoitus valmistaa teräksestä, joka pinnoitetaan sisältä hiilellä, kaikissa kolmessa laitoksessa puolet ulkona sijaitsevista säiliöistä oli valmistettu ruostumattomasta teräksestä ja puolet yksinkertaisesta teräksestä ilman pinnoitusta. Lisäksi oli todettu, että osa kuhunkin laitokseen liittyvistä kirjanpitoasiakirjoista puuttui. Lopuksi tarkastuksessa ilmeni kertomuksen mukaan, että San Lorenzon laitoksen ulkona sijaitsevat säiliöt olivat muodoltaan vääristyneitä ja että Castrin laitokseen tarkoitettuja paineilmalaitteita ei ollut siellä.

38 Komissio ilmoitti 23.3.1994 AIPO:lle tuen peruuttamista koskevan menettelyn aloittamisesta, minkä jälkeen se kehotti AIPO:ta ja toimivaltaisia kansallisia viranomaisia esittämään huomautuksensa.

39 AIPO toimitti komissiolle 18.5.1994 päivätyllä muistiolla huomautuksensa niistä eri moitteista, jotka sille oli esitetty. Tässä muistiossa se mainitsi, että kyseisten laitosten toimintaa ei ollut aloitettu ennakoimattomien ja sen tahdosta riippumattomien tapahtumien vuoksi, joihin kuuluivat ensinnäkin sen tahdosta riippumattomat rahoitusvaikeudet ja toiseksi tiettyjen tuotantoalueiden toimintakykyiseksi saattamista koskevien hallinnollisten menettelyjen viivästyminen. Rakennusten kunnossapidon osalta se mainitsi laskujen osoittavan, että tarpeellinen käsittely suoritettiin ja ettei laitteiden huono kunto mitenkään vaikuttanut niiden toimivuuteen. Se väitti myös, että yhteys säiliöiden ja pullo-

tuslaitteiston välillä puuttui ainoastaan San Lorenzon laitoksessa ja että tarvikkeet oli kuitenkin ostettu. Se väitti myös, että laboratoriolaitteistoja ei ollut asennettu eri laitoksiin niiden säilyttämiseksi ja että vesivahingot, jotka oli korjattu, koskivat ainoastaan Ebolin laitosta, ja ne johtuivat muutamaa päivää ennen komission tarkastusta vallinneista huonoista sääolosuhteista. Lisäksi se väitti valokuvat tukenaan, että Castrin ja Ebolin laitoksiin johtavat tiet olivat käyttökelpoisia. Lopuksi se lisäsi, että typen polyurenisaatiojärjestelmä oli asennettu ja että säiliöiden pinnoituksen sijasta käytettiin ruostumattomasta teräksestä valmistettuja säiliöitä, mikä oli laadullinen parannus. AIPO vaati tämän vuoksi, että menettely keskeytettäisiin vakuuttaen, että hankkeen tavoitteet saavutettaisiin, ja se valmisteli tätä koskevan suunnitelman.

40 Asiasta käytiin kirjeenvaihtoa, josta ilmeni kantajan mukaan AIPO:n vakuuttaneen, että kolmen laitoksen toiminta aloitettaisiin oliiviöljyn markkinointivuodesta 1995/1996 alkaen ja että hankkeilla tavoitellut päämäärät saavutettaisiin asetuksen N:o 355/77 9 ja 10 artiklassa säädettyjen tavoitteiden mukaisesti. Tämän jälkeen komissio päätti 25.7.1996 keskeyttää tuen peruuttamista koskevan menettelyn vaatien kuitenkin, että sille ilmoitettaisiin kaikesta kolmen laitoksen käyttöönottoa koskevaan suunnitelmaan liittyvästä kehityksestä.

41 Komissio on myös antanut Agenzia per i controlli e le azioni comunitarie nel quadro del regime di aiuto allolio di olivan (oliiviöljyalan valvontaa ja tukijärjestelmien mukaisia yhteisön toimia hoitava virasto, jäljempänä Agecontrol) tehtäväksi hankkia lisätietoja oliivialan tilanteesta kyseisillä alueilla. Agecontrol ilmoitti 14.4.1997 ja 25.11.1998 komissiolle, että kun AIPO:n hakemus tehtiin, Regione Campanian (Campanian maakunta), Regione Puglian (Apulian maakunta) ja Regione Calabrian (Kalabrian maakunta) alueella oli jo sellaisia pakkaus- ja varastointilaitteistoja kuin AIPO:n tukihakemuksessa suunniteltiin. Agecontrolin toimittamissa tiedoissa mainittiin myös, että kyseisistä kolmesta laitoksesta ainoastaan Castrin ja Ebolin laitoksissa oli ollut toimintaa vuoden 1996 jälkeen siltä osin, kuin sinne oli asennettu puristimet oliivien murskaamista varten.

42 Näin ollen komissio on päättänyt aloittaa uudestaan tukien peruuttamista koskevan menettelyn. Se ilmoitti 15.4.1999 päivätyllä kirjeellään Italian viranomaisille ja AIPO:lle ne syyt, joiden perusteella se oli päättänyt aloittaa tämän menettelyn uudestaan. Tässä kirjeessä toistettiin ensinnäkin 23.3.1994 päivätyssä kirjeessä mainitut seikat, eli että rahoitetut laitokset eivät olleet toiminnassa ja että toteutettujen ja hankkeessa suunniteltujen laitosten välillä oli eroavaisuuksia. Siinä mainittiin, että San Lorenzon laitoksen toimimattomuus oli todettu ja että muut kaksi laitosta olivat harjoittaneet vuoden 1996 jälkeen murskaustoimintaa, jota ei ollut hankkeessa suunniteltu. Lisäksi kirjeessä todettiin, että AIPO:ta moitittiin siitä, että se oli toimittanut vääriä tietoja tukihakemuksen liitteenä olevan kyselylomakkeen 4.6 kohdassa, koska AIPO:n ilmoittama olemassa olevien öljyn pakkausrakenteiden lukumäärä oli virheellinen. Siinä todettiin lopuksi, että asetuksen N:o 355/77 20 artiklan 1 kohdassa vaadittuja taloudellisia tuloksia koskevia kertomuksia ei ollut toimitettu. Italian viranomaisia ja AIPO:ta kehotettiin esittämään huomautuksensa menettelyn uudelleen aloittamisesta.

43 AIPO toimitti huomautuksensa komissiolle 1.6.1999. Se kiisti ensinnäkin menettelyn aloittamisen, koska komission olisi pitänyt antaa sille tilaisuus panna täytäntöön kolmen laitoksen käyttöönottoa koskeva suunnitelma, jonka komissio oli hyväksynyt 25.7.1996. Seuraavaksi siltä osin kuin kyse oli toiminnan puuttumisesta ja siitä, että laitokset eivät olleet alkuperäisen suunnitelman mukaisia, se toisti pääasiallisesti 18.5.1994 tekemänsä huomautukset. Lisäksi se selitti, että San Lorenzon laitos ei toiminut sen vuoksi, että kyseinen kunta ei ollut toteuttanut teollisuusalueen ja valtatien välistä liittymää, ja että kahdessa muussa laitoksessa tapahtuvan murskaustoiminnan tavoitteena oli saada maataloustuottajat käyttämään kyseisiä laitoksia. Se katsoi tämän jälkeen, että se oli noudattanut velvollisuutta toimittaa harjoitettua toimintaa koskeva rahoituskertomus lähettämällä vuotta 1997 koskevat tilinpäätökset MIRAAF:lle. Lopuksi se mainitsi, että tukihakemuksessa vaaditut tiedot koskivat ainoastaan osuustoimintatyyppisiä rakenteita, jotka poikkesivat muista rakenteista tuottajajäsentensä etua edistävän erityisen tehtävän vuoksi. Hakemuksessa ilmoitetut tiedot olivat siten osoittautuneet oikeiksi. Lopuksi se katsoi, että oli komission tehtävänä tarkastaa olemassa olevat laitokset ja että joka tapauksessa se oli toimittanut komission pyynnöstä täydellisen luettelon kaikista kyseisellä alueella kolmansille kuuluvista rakenteista.

44 MIRAAF toimitti 13.7.1999 huomautuksensa komissiolle. Nämä huomautukset ovat 9.6.1999 päivätyn ja 26.4.1999 tehdyn tarkastuksen perusteella laaditun Comando dei Carabinieri Tutela Norme Comunitarie e Agroalimentarin (yhteisön säännösten sekä maatalouden ja elintarviketeollisuuden säännösten valvomisesta huolehtiva viranomainen) kertomuksen liitteenä. Näissä asiakirjoissa vahvistetaan pääasiassa se, ettei kyseisissä laitoksissa ole hankkeen mukaista toimintaa.

45 Komissio teki 14.12.1999 päätöksen K(1999) 4559 (jäljempänä riidanalainen päätös II), jolla peruutettiin AIPO:lle myöntämispäätöksellä II myönnetty tuki.

46 Riidanalaisessa päätöksessä II määrätään erityisesti, että niissä huomautuksissa, jotka AIPO on esittänyt tuen peruuttamista koskevan hallinnollisen menettelyn aikana 18.5.1994 ja 1.6.1999, ei ole esitetty vastaväitteitä komission esittämiin pääasiallisiin seikkoihin. Päätöksessä todetaan pääasiallisesti kolme sääntöjenvastaisuutta. Siitä ilmenee ensinnäkin, että tiedoilla, jotka AIPO oli toimittanut tukihakemuksensa yhteydessä, annettiin ymmärtää kyseisellä alueella olevan puutetta oliiviöljyn käsittelyyn tarkoitetuista rakenteista, mistä aiheutui väärä vaikutelma hankkeen taloudellisesta perustasta sekä tarpeesta luoda näille alueille lisäkapasiteettia öljyn pakkausta ja varastointia varten. Toiseksi päätöksessä todetaan, että tiettyjä investointeja ei ollut toteutettu hankkeen mainintojen mukaisesti, sellaisena kuin komissio on sen hyväksynyt. Kolmanneksi siinä todetaan, ettei minkään kolmen laitoksen alueella ole havaittu mitään sellaista hankkeen mukaista merkittävää liiketoimintaa, joka olisi yhteisön tukeen kohtuullisessa suhteessa. Näiden sääntöjenvastaisuuksien vuoksi päätöksellä peruutetaan tuki ja määrätään hankkeelle myönnetyt rahamäärät maksettaviksi takaisin.

47 AIPO:lle myönnetty kansallinen tuki peruutettiin myös 15.3.2000 tehdyllä päätöksellä.

Menettely

48 APOL ja AIPO ovat nostaneet ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 20.3.2000 toimittamallaan kannekirjelmällä käsiteltävänä olevat kanteet riidanalaista päätöstä I ja riidanalaista päätöstä II vastaan.

49 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toisen jaoston puheenjohtajan 11.7.2002 antamalla määräyksellä asiat T-61/00 ja T-62/00 yhdistettiin suullista käsittelyä varten.

50 Prosessinjohtotoimien rajoissa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on kehottanut asianosaisia vastaamaan kirjallisiin kysymyksiin, ja se on pyytänyt AIPO:ta toimittamaan tietyt asiakirjat. Asianosaisia on erityisesti kehotettu esittämään huomautuksensa yhteisöjen tuomioistuimen asiassa C-500/99 P, Conserve Italia v. komissio, 24.1.2002 antaman tuomion merkityksestä (Kok. 2002, s. I-867). Asianosaiset ovat toimittaneet vastauksensa kirjallisiin kysymyksiin. AIPO on toimittanut tietyt asiakirjat.

51 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (toinen jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn. Asianosaisten suulliset lausumat, niiden vastaukset ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin ja niiden huomautukset asioiden T-61/00 ja T-62/00 yhdistämisestä tätä tuomiota varten kuultiin 11.9.2002 pidetyssä istunnossa.

52 Asiat yhdistetään tuomiota varten yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 50 artiklan mukaisesti.

Asianosaisten vaatimukset

Asia T-61/00

53 APOL vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa riidanalaisen päätöksen I

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

54 Komissio vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— hylkää kanteen kokonaisuudessaan

— velvoittaa APOL:n korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Asia T-62/00

55 AIPO vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa riidanalaisen päätöksen II

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

56 Komissio vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— hylkää kanteen kokonaisuudessaan

— velvoittaa AIPO:n korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Oikeudelliset seikat

57 Asiassa T-61/00 APOL esittää pääasiassa neljä perustetta riidanalaisen päätöksen I lainvastaisuuden osoittamiseksi. Ensimmäinen peruste koskee ylivoimaista estettä koskevan periaatteen rikkomista. Toinen peruste koskee perusteluvelvollisuuden rikkomista. Kolmas peruste koskee suhteellisuusperiaatteen rikkomista. Neljäs peruste koskee oikeudellista virhettä asetuksen N:o 355/77 17 artiklan 2 kohdan b alakohdan soveltamisessa.

58 Asiassa T-62/00 AIPO esittää pääasiassa viisi perustetta kumoamista koskevan vaatimuksensa tueksi. Ensimmäinen peruste koskee perusteluvelvollisuuden rikkomista. Toinen peruste koskee oikeudellista virhettä ja arviointivirhettä. Kolmas koskee ylivoimaista estettä koskevan periaatteen rikkomista. Neljäs peruste koskee suhteellisuusperiaatteen rikkomista. Viides peruste koskee puolustautumisoikeuksien loukkaamista.

59 On syytä tarkastella yhdessä kahden asian yhteisiä kanneperusteita aloittaen ylivoimaista estettä koskevan periaatteen rikkomisesta.

Kanneperuste, joka koskee ylivoimaista estettä koskevan periaatteen rikkomista

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

— Asia T-61/00

60 APOL väittää, että komissio on rikkonut ylivoimaista estettä koskevaa periaatetta, kun se ei ole ottanut huomioon riidanalaisessa päätöksessä I sellaisen ylivoimaisen esteen olemassaoloa, jonka vuoksi tuella rahoitettavien laitosten merkittävä taloudellinen toiminta estyi.

61 Tältä osin se esittää, että viimeistään 20.5.1996 alkaen, jolloin PAA:n hallinnosta vastaava henkilö erotettiin ja korvattiin toimitusmiehellä, sen oli mahdotonta tehdä minkäänlaista Supinon laitoksen toimintaa koskevaa aloitetta. APOL:lla

oli omasta mielestään näiden tapahtumien vuoksi ylivoimainen este, joka vakiintuneessa oikeuskäytännössä määritellään siihen vetoavasta riippumattomiksi, epätavanomaisiksi ja ennalta-arvaamattomiksi seikoiksi, joiden seurauksia ei ole voitu välttää kaikista varotoimista huolimatta (asia 145/85, Denkavit v. Belgia, tuomio 5.2.1987, Kok. 1987, s. 565, 11 kohta). Tältä osin APOL esittää, että se oli aina toteuttanut kaikki varotoimenpiteet, eikä se ollut koskaan laiminlyönyt soveltuvien oikeudellisten menettelyjen käyttämistä saadakseen laitostensa käyttövalmiuden takaisin.

62 Lisäksi APOL väittää, että käsiteltävänä olevassa asiassa ylivoimainen este ei johdu PAA:n hallinnosta vastaavan henkilön toiminnasta, vaan mahdottomuudesta tehdä laitoksien toimintaa koskevia aloitteita tuomioistuimien toteuttamien toimenpiteiden vuoksi. Tämän vuoksi oikeuskäytäntöä, jonka mukaan kolmannen toiminta on osa tavanomaista liiketaloudellista riskiä eikä ole ylivoimainen este (asia 296/86, Mc Nicholl, tuomio 8.3.1988, Kok. 1988, s. 1491 ja asia 42/79, Milch-, Fett- und Eierkontor, tuomio 13.12.1979, Kok. 1979, s. 3703), ei voida mitenkään soveltaa analogisesti käsiteltävänä olevassa asiassa, eikä sillä siten ole merkitystä.

63 Komissio muistuttaa ensinnäkin, että vakiintuneesta oikeuskäytännöstä, erityisesti asiassa Mc Nicholl annetusta tuomiosta (mainittu edellä, tuomion 11 kohta) ilmenee, että vaikka ylivoimaisen esteen käsite ei edellytä ehdotonta mahdottomuutta, se on kuitenkin ymmärrettävä niin, että kyseisen tosiseikan toteutumatta jääminen johtuu siihen vetoavasta riippumattomista, epätavanomaisista ja ennalta-arvaamattomista seikoista, joiden seurauksia ei ole voitu välttää kaikista varotoimista huolimatta.

64 Komissio katsoo tämän jälkeen, että kyseisten tapahtumien syynä ovat PAA:n sisäiset ongelmat ja erityisesti sääntöjenvastaisuudet, jotka johtuvat sen hallinnosta vastaavasta yksittäisestä henkilöstä. Se korostaa myös, että APOL oli yksi PAA:n yhtiökumppaneista. Tämän vuoksi kyseisiä tapahtumia ei voida pitää APOL:n tahdosta riippumattomina seikkoina.

— Asia T-62/00

65 AIPO:n mukaan se, että kolmessa laitoksessa ei ollut toimintaa, johtui ylivoimaisena esteenä pidettävistä tapahtumista, jotka komission olisi pitänyt ottaa huomioon riidanalaisessa päätöksessä II.

66 AIPO vetoaa ylivoimaisena esteenä pidettäviin kolmeen seikkaan.

67 Ensinnäkin AIPO:lta on väitteidensä mukaan varastettu sen hallussa olevia tavaroita, ja sen on pitänyt korvata näiden varastettujen tavaroiden arvo eli 3,5 miljardia ITL. AIPO:n mukaan se on tämän varkauden takia joutunut katastrofaaliseen taloudelliseen tilanteeseen. Toiseksi AIPO vetoaa haitallisiin seurauksiin, joita oliiviöljyalan tuotantoa ja kaupan pitämistä koskevien edellytysten ennakoimattomalla kehityksellä on ja joiden vuoksi sen on pitänyt suunnitella kokonaan uudelleen oliiviöljyn varastointi- ja pakkaustoimintaa koskevat edellytykset ja menettelyt siihen nähden, mitä hankkeessa oli suunniteltu. Kolmanneksi AIPO oli väitteidensä mukaan joutunut rikoksen suunnittelua koskevan rikoskumppanuuden kohteeksi, kuten ilmenee rikosoikeudenkäynnistä, jossa se on asianomistajana ja joka kohdistuu erityisesti siihen soluttautuneisiin henkilöihin.

68 AIPO:n mukaan komissio on epäsuorasti hyväksynyt sen, että kyse on ylivoimaisesta esteestä, kun se on keskeyttänyt tuen peruuttamista koskevan menettelyn heinäkuussa 1996.

69 Erityisesti San Lorenzon laitoksen toimimatta jäämisen AIPO väittää johtuvan siitä, että tämän laitoksen ja valtatien välillä ei ollut yhteyttä toimivaltaristiriitojen ja byrokraattisen hitauden vuoksi. Tältä osin AIPO mainitsee, että Italiassa

kunta voi myöntää rakennusluvan ainoastaan, jos voidaan taata, että liitännäiset kunnallistekniikkaan liittyvät rakennustyöt suoritetaan. Heti kun laitoksen rakennuslupa oli myönnetty, yhteyttä koskevat työt olisi pitänyt suorittaa. Sitä paitsi eri asiakirjoista, erityisesti kanteeseen liitetyistä 16.2.1998 päivätystä kunnan kirjeestä, valokuvista ja suunnitelmista ilmenee, että yhteyttä oli suunniteltu ja sitä oli pyydetty, mutta sitä ei ollut koskaan toteutettu. Tämän vuoksi San Lorenzon laitokselle pääsyä koskevat vaikeudet eivät olleet ennakoitavissa. Näin ollen tämän laitoksen jääminen toimimatta oli AIPO:n mukaan suora seuraus yhdestä ylivoimaisesta esteen tapauksesta (asia C-50/92, Molkerei-Zentrale Süd, tuomio 18.3.1993, s. I-1035, 13 kohta).

70 Komissio katsoo, että mikään AIPO:n kuvaama seikka ei ollut ylivoimainen este.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

71 Ensinnäkin on korostettava, ettei asetuksen N:o 355/77, jonka nojalla yhteisön tuki kummassakin asiassa myönnettiin, missään säännöksessä säädetä tuensaajan mahdollisuudesta vedota ylivoimaiseen esteeseen velvoitteidensa täyttämättä jättämisen perustelemiseksi.

72 Komissio on kuitenkin maininnut suullisessa käsittelyssä, että tietyissä tilanteissa, joissa on ollut objektiivisesti mahdotonta saada yritys toimimaan, se on jo aikaisemmin hyväksynyt mahdollisuuden vedota ylivoimaiseen esteeseen, vaikka sovellettavassa lainsäädännössä ei ole säädetty tällaisesta mahdollisuudesta. Näin ollen vaikka yhteisöjen tuomioistuimen ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen oikeuskäytännössä ei ole tähän mennessä nimenomaan tunnustettu sel-

laisen yhteisön yleisen oikeusperiaatteen olemassaoloa, jonka mukaan ylivoimaiseen esteeseen voidaan vedota silloin, kun sovellettavissa säännöksissä ei nimenomaan mainita tällaisesta mahdollisuudesta, on syytä tarkastella, onko komissio hylännyt perusteettomasti sellaisen ylivoimaisen esteen olemassaolon, jolla voitaisiin perustella se, ettei APOL:n ja AIPO:n laitoksilla ollut merkittävää liiketoimintaa. Hallinnollinen käytäntö, jonka mukaisesti komissio tarkastelee, onko olemassa sellaista ylivoimaista estettä, jonka vuoksi sen olisi jätettävä tuki peruuttamatta, voi nimittäin sitoa toimielintä joka kerta, kun ylivoimaiseen esteeseen vedotaan, vaikka tämä menettely ei perustuisikaan mihinkään asiakirjaan (ks. vastaavasti asia T-35/99, Keller et Keller Meccanica v. komissio, tuomio 30.1.2002, Kok. 2002, s. II-261, 77 kohta).

73 Näin ollen on syytä arvioida, täyttyivätkö käsiteltävänä olevassa asiassa ylivoimaiseen esteeseen vetoamista koskevat edellytykset ottaen huomioon sellaisia asioita koskevassa oikeuskäytännössä vahvistetut periaatteet, joissa soveltuvissa säännöksissä säädettiin mahdollisuudesta vedota ylivoimaiseen esteeseen.

74 Tältä osin on syytä muistuttaa että vaikka ylivoimaisen esteen käsite ei edellytä ehdotonta mahdottomuutta, se on kuitenkin ymmärrettävä niin, että kyseisen tosiseikan toteutumatta jääminen johtuu siihen vetoavasta riippumattomista, epätavanomaisista ja ennalta-arvaamattomista seikoista, joiden seurauksia ei ole voitu välttää kaikista varotoimista huolimatta (ks. erityisesti asia C-136/93 Transafrica, tuomio 15.12.1994, Kok. 1994, s. I-5757, 14 kohta ja asia C-208/01, Parras Medina, tuomio 17.10.2002, Kok. 2002. s. I-8955, 19 kohta).

75 Asiassa T-61/00 on selvää, että ne oikeudelliset ongelmat, jotka ovat estäneet APOL:ää harjoittamasta merkittävää toimintaa laitoksessaan, johtuvat hallintoyhtiö PAA:n, jonka tehtäväksi APOL oli antanut huolehtia laitoksen toiminnasta, hallinnosta vastaavan henkilön toimintatavoista. Tällainen häiriö ei vaikuta epätavanomaiselta tai ennalta-arvaamattomalta. Perustaessaan hallintoyhtiö PAA:n velvoitteidensa täyttämiseksi APOL otti vastatakseen kaikista riskeistä, joihin huolellinen toimija voi ja sen on kohtuudella varauduttava tällaisen sopimuksen mukaisesti, mukaan lukien tämän hallintoyhtiön hallinnosta vastaavan henkilön petollinen tai huolimaton toiminta (ks. vastaavasti edellä mainittu asia Mc Nicholl, tuomion 12 ja 13 kohta).

76 Sitä paitsi on selvää, että APOL oli itse pyytänyt niitä tuomioistuimen toimia, joiden johdosta PAA:n hallinnosta vastannut henkilö erotettiin ja hänet korvattiin selvitysmiehellä, eivätkä ne tämän vuoksi voineet olla siitä riippumattomia. Näin ollen, toisin kuin APOL väittää, PAA:n hallinnon toimintatavoista johtuneet oikeudelliset seuraamukset eivät voi myöskään olla osoitus ylivoimaisen esteen olemassaolosta.

77 Asiassa T-62/00 AIPO vetoaa ensinnäkin sen hallussa olleiden tavaroiden varkauteen, jonka vuoksi sen oli pitänyt maksaa varastetuista tavaroista 3,5 miljardin ITL:n suuruinen korvaus, ja tämän seurauksena se oli joutunut katastrofaaliseen taloudelliseen tilanteeseen. Varkauden osalta on muistuttava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan varkaus on tavallinen ja ennaltaarvattava riski tavanomaisen liiketoiminnan yhteydessä, eikä se voi olla ylivoimainen este (edellä mainittu asia Mc Nicholl, tuomion 12—14 kohta).

78 Sitä paitsi AIPO ei osoita, miten varkauden ja sen taloudellisten seurauksien vuoksi sen on ollut mahdotonta harjoittaa liiketoimintaa kyseisissä laitoksissa yli kymmenen vuoden ajan varkauden jälkeen, eikä se myöskään väitä, että näin olisi tapahtunut. Näin ollen ei varkautta eikä sen väitettyjä seurauksia voida pitää sellaisena ylivoimaisena esteenä, jonka vuoksi AIPO vapautettaisiin harjoittamasta liiketoimintaa yhteisön tuen avulla rahoitettavissa laitoksissa.

79 Toiseksi markkinoiden kehityksen osalta on katsottava, että tällainen kehitys on olennainen osa tavanomaista liiketaloudellista riskiä, joka normaalisti valistuneen taloudellisen toimijan on voitava ennakoida (ks. vastaavasti edellä mainittu asia Transafrica, tuomion 16 kohta), eikä se siten voi olla ylivoimainen este.

80 Kolmanneksi siltä osin, kuin kyse on petollisista toimista, joiden kohteeksi AIPO:n väitetään joutuneen, on selvää, että ne johtuvat sen piiriin soluttautuneista rikollisista aineksista. Kyse on siten seikasta, joka ei ole AIPO:sta riippu-

maton. Näin ollen ylivoimainen este ei voi perustua tällaiseen seikkaan (ks. vastaavasti edellä mainittu asia Mc Nicholl, tuomion 12 kohta).

81 Neljänneksi San Lorenzon laitoksen toimimatta jäämisen osalta on syytä muistuttaa, että oikeuskäytännön mukaan tällainen häiriö voi olla ylivoimainen este ainoastaan, jos hallinnon, jonka palveluksia taloudellisen toimijan on välttämättä käytettävä, toiminta johtaa siihen, että tämän on mahdotonta täyttää yhteisön sääntelyn sille asettamat velvoitteet (edellä mainittu asia Molkerei-Zentrale Süd, tuomion 13 kohta). Käsiteltävänä olevassa asiassa AIPO ei ole esittänyt mitään seikkaa, jonka perusteella voitaisiin päätellä, että sen on ollut mahdotonta harjoittaa merkittävää liiketoimintaa sen vuoksi, että hallinto ei ole toteuttanut kyseisiä rakennustöitä.

82 Edellä esitetty huomioon ottaen komissio on perustellusti jättänyt hyväksymättä sellaisen ylivoimaisen esteen olemassaolon, joka olisi oikeuttanut APOL:n ja AIPO:n olemaan harjoittamatta merkittävää liiketoimintaa.

83 Kyseinen kanneperuste on siten hylättävä kummassakin asiassa.

Kanneperuste, joka koskee suhteellisuusperiaatteen rikkomista, oikeudellista virhettä ja arviointivirhettä

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

— Asia T-61/00

84 APOL väittää että komissio on rikkonut asetuksen N:o 355/77 17 artiklan 2 kohdan b alakohtaa, kun se on perustanut riidanalaisen päätöksen I kansallisen

tuen peruuttamista koskevaan päätökseen. Sen mukaan kansallisen tuen peruuttamista koskeva päätös ei ensinnäkään ole luonteeltaan lopullinen, koska se on nostanut tätä päätöstä vastaan kanteen hallinnollisessa tuomioistuimessa. Toiseksi se kiistää sen, että kansallisen tuen peruuttaminen johtaisi välttämättä yhteisön tuen peruuttamiseen.

85 Se väittää myös, että riidanalainen päätös I muistuttaa itse asiassa sanktiota ja sillä rikotaan suhteellisuusperiaatetta monilta osin. Ensinnäkin tuen peruuttaminen on epäsuhtainen kantajan todelliseen taloudelliseen suorituskykyyn nähden. Toiseksi riidanalainen päätös on epäsuhtainen yhteisön etuun nähden, koska sen johdosta julkisten varojen haaskaaminen on ehdottoman varmaa ja korjaamatonta ottaen huomioon tiettyjen laitosten heitteillejätön ja niiden kunnon heikkenemisen, kun taas päätöksen tekohetkellä APOL oli saamassa laitoksensa täysin käyttöönsä.

86 Komissio kiistää APOL:n väitteiden hyväksyttävyyden.

— Asia T-62/00

87 AIPO väittää ensinnäkin, että komissio on tehnyt oikeudellisen virheen ja arviointivirheen, kun se on vedonnut AIPO:ta vastaan väitteeseen, jonka mukaan tämä olisi antanut vääriä tietoja tekemänsä tukihakemuksen jättämishetkellä olemassa olleista varastointi- ja pakkausrakenteiden lukumäärästä. Tältä osin AIPO väittää, etteivät ne tiedot, jotka se on antanut vastauksena tukihakemuksensa liitteenä olevan kyselylomakkeen 4.6 kohtaan, olleet virheellisiä, koska ne koskivat ainoastaan vastaavia osuustoimintarakenteita kuin ne, joita sen esittämässä hankkeessa tarkoitettiin. AIPO:n mukaan sen vuoksi, että asetuksen N:o 355/77 9 artiklan mukaisesti tukea voivat saada ainoastaan hankkeet, joissa

varmistetaan maatalouden perustuotteen tuottajille riittävä ja pysyvä osuus hankkeesta saatavasta taloudellisesta hyödystä, tukihakemuksen yhteydessä annetut tiedot voivat koskea ainoastaan maataloustuottajien valvonnassa olevia varastointi- ja pakkausrakenteita. Tämän vuoksi todetessaan, että AIPO on toimittanut virheellisiä tietoja hankkeen taloudellisesta perustasta, komissio on tehnyt oikeudellisen virheen ja/tai arviointivirheen. AIPO toteaa vielä, että komission tekemän myöhemmän pyynnön perusteella se on toimittanut vuonna 1995 täydellisen luettelon kyseisillä alueilla sijaitsevista öljynpakkausyrityksistä.

88 AIPO väittää toiseksi, että komissio on tehnyt oikeudellisen virheen myös moittiessaan sitä, eikä Italian viranomaisia, olemassa olevia laitoksia koskevien virheellisten tietojen toimittamisesta. Tältä osin se huomauttaa, että asetuksen N:o 355/77 2—5 artiklan mukaisesti tämän asetuksen perusteella rahoitettavien hankkeiden oli kuuluttava jäsenvaltioiden laatimiin erityisohjelmiin, jotka komissio on hyväksynyt. Tämän asetuksen 3 artiklassa mainittiin erityisesti, että jäsenvaltioiden laatimiin erityisohjelmiin on ainakin sisällyttävä alan tilanteen kuvaus ja erityisesti kyseisten yritysten olemassa oleva suorituskyky.

89 Sitä paitsi AIPO:n mukaan kyseisen jäsenvaltion on tutkittava näitä hankkeita asianmukaisesti, ja niihin on saatava sen hyväksyntä. Näin ollen asetuksen N:o 2515/85 liitteen A toisessa osassa asetetaan kansallisille viranomaisille eikä tuensaajille velvoite hankkia ja toimittaa kyseiset tiedot.

90 AIPO:n mukaan käsiteltävänä olevassa asiassa Italian viranomaiset ovat toimittaneet tietoja, jotka koskevat hankkeen taloudellista perustaa ja tarvetta luoda kyseisille alueille pakkausta ja varastointia koskevaa lisäkapasiteettia, eikä komissio ole arvostellut näitä tietoja hanketta hyväksyttäessä. Näin ollen komissio on asetusten N:o 355/77 ja N:o 2515/85 vastaisesti moittinut AIPO:ta eikä Italian viranomaisia sellaisten virheellisten tietojen antamisesta, jotka ovat antaneet väärän vaikutelman hankkeen taloudellisesta tarpeellisuudesta.

91 AIPO vetoaa kolmanneksi siihen, että komissio on tehnyt arviointivirheen jättäessään huomiotta ne huomautukset, jotka AIPO oli esittänyt toteutettujen rakennustöiden ja hankkeessa suunniteltujen laitosten yhteensoveltumattomuudesta. AIPO viittaa erityisesti ensinnäkin siihen, että pullotuslaitteiston yhteys säiliöihin on toteutettu kolmessa laitoksessa. Se väittää tämän jälkeen, että kantajan vastauskirjelmän liitteenä olevat valokuvat osoittavat, että Ebolin ja Castrin laitoksiin johtavat tiet olivat kuorma-autoille käyttökelpoisia. Se korostaa lisäksi, että typen polyurenisaatiojärjestelmä oli otettu käyttöön Ebolin laitoksessa ja että tätä järjestelmää ei ole otettu käyttöön kahdessa muussa laitoksessa, koska oli mahdotonta taata, että kyseinen kaasu voitaisiin säilyttää tiivisti säiliöissä. Sitä paitsi tämän polyurenisaatiojärjestelmän puuttuminen oli sellainen muutos, josta ei ollut tarpeen ilmoittaa 2.4.1978 laaditun asiakirjan (ETY) 7125, s. 2, A kohdan 6 kohdan mukaisesti, jossa viitataan "investointeihin tehtyihin teknisiin muutoksiin, jotka eivät vaikuta hankkeen rakenteelliseen ja taloudelliseen suunnitelmaan". AIPO mainitsee lopuksi, että säiliöiden pinnoittaminen korvattiin käyttämällä ruostumattomasta teräksestä valmistettuja säiliöitä, mikä on myös sellainen muutos, josta ei ole tarpeen ilmoittaa edellä mainitun asiakirjan 7125 mukaisesti.

92 Lisäksi se väittää, että komission havainnot hallinnollisen menettelyn aikana ovat ristiriidassa niiden havaintojen kanssa, jotka tekniset asiantuntijat ovat tehneet komission nimissä ja puolesta laitokset hyväksyttäessä. Lisäksi myöhemmät komission nimissä ja puolesta tehdyt havainnot oli AIPO:n mukaan tehnyt henkilö, jolla ei ollut kaikkea vaadittua teknistä pätevyyttä. Lopuksi AIPO on vastineeseen antamassaan vastauksessa pyytänyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta toteuttamaan asian selvittämistoimet teknisen asiantuntija-arvion suorittamiseksi huolella tosiseikkojen toteamista varten.

93 AIPO vetoaa neljänneksi siihen, että tuen takaisinmaksamista koskeva seuraamus on epäsuhtainen ensinnäkin, koska komissio on päättänyt peruuttaa tuen kokonaan ainoastaan osittaisten säännönvastaisuuksien vuoksi ja toiseksi koska tämän seuraamuksen lisäksi on Italian lain nojalla asetettu hallinnollinen sakkoseuraamus, joka on määrältään yhtä suuri kuin aiheettomasti maksetut rahamäärät. Sitä paitsi tämän päätöksen vaikutuksena olisi pitkän oikeudenkäynnin

jälkeen AIPO:n taloudellinen perikato, mutta kyseisiä rahamääriä ei kuitenkaan maksettaisi takaisin, koska ne ovat AIPO:hon soluttautuneen rikollisorganisaation hallussa. Tämä päätös on AIPO:n mukaan näin ollen paitsi suhteeton myös järjenvastainen.

94 Komission mukaan AIPO:n esittämät väitteet eivät ole perusteltuja.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

95 On syytä muistuttaa alustavasti suhteellisuusperiaatteen edellyttävän, että yhteisön toimielinten säädöksillä, päätöksillä ja muilla toimenpiteillä ei saa ylittää sitä, mikä on asianmukaista ja tarpeellista tavoitellun päämäärän saavuttamiseksi (asia 15/83, Denkavit Nederland, tuomio 17.5.1984, Kok. 1984, s. 2171, 25 kohta ja asia T-216/96, Conserve Italia v. komissio, tuomio 12.10.1999, Kok. 1999, s. II-3139, 101 kohta).

96 Lisäksi vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhteisön oikeuden järjestelmän moitteettoman toiminnan kannalta keskeisten velvoitteiden täyttämättä jättämisestä voidaan rangaista yhteisön säännösten perusteella myönnettävien oikeuksien menettämisellä (asia C-104/94, Cereol Italia, tuomio 12.10.1995, Kok. 1995, s. I-2983, 24 kohta ja edellä mainittu asia Conserve Italia v. komissio, tuomio 24.1.2002, 32 kohta).

97 Yhteisöjen tuomioistuin on myös täsmentänyt, että kun on kyse monitahoisen taloudellisen tilanteen arvioimisesta, mikä on yhteisen maatalouspolitiikan osalta asianlaita (ks. vastaavasti asia 29/77, Roquette, tuomio 20.10.1977, Kok. 1977, s. 1835, 19 kohta), yhteisöjen toimielimillä on laaja harkintavalta. Kun tuo-

mioistuin valvoo tällaisen toimivallan käytön lainmukaisuutta, sen on rajoituttava tutkimaan sitä, että toimivallan käytössä ei ole tapahtunut ilmeistä virhettä tai harkintavallan väärinkäyttöä tai että kyseinen toimielin ei ole selvästi ylittänyt harkintavaltansa rajoja (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat C-296/93 ja C-307/93, Ranska ja Irlanti v. komissio, tuomio 29.2.1996, Kok. 1996, s. I-795, 31 kohta).

98 Edellä esitetystä johtuu, että EMOTR:n tuen peruuttaminen ei ole pääsääntöisesti epäsuhtaista, jos todetaan, että tuensaaja on jättänyt täyttämättä EMOTR:n moitteettoman toiminnan kannalta keskeisen velvoitteen.

99 Riidanalaista päätöstä on tarkasteltava nämä periaatteet huomioon ottaen.

— Asia T-61/00

100 On syytä ensinnäkin korostaa, että riidanalainen päätös I perustuu erityisesti asetuksen N:o 355/77 10 artiklan c alakohdan rikkomiseen. Tässä artiklassa vaaditaan, että kyseinen hanke osaltaan edistää ohjelmilla tavoiteltavan rakenteen parantamisen pysyvää taloudellista vaikutusta. Riidanalaisen päätöksen perusteluna on se, että tuen määrään suhteessa merkittävää liiketoimintaa ei ollut. Se perustuu myös asetuksen N:o 355/77 17 artiklan 2 kohdan b alakohtaan, jossa asetetaan yhteisön tuen myöntämisen edellytykseksi jäsenvaltion osallistuminen rahoitukseen vähintään 5 prosentin osuudella. On syytä vielä todeta, että merkittävän toiminnan puuttumista hankkeissa ei kiistetä.

101 On syytä tarkastella tämän jälkeen, osoittavatko riidanalaisessa päätöksessä I esitetyt seikat, että APOL:lle myönnettyyn yhteisön tukeen liittyvä keskeinen velvoite on jäänyt täyttämättä.

102 Asetuksen N:o 355/77 10 artiklan c alakohdan mukaisesti hankkeiden on osaltaan edistettävä ohjelmilla tavoiteltavan rakenteen parantamisen pysyvää taloudellista vaikutusta. Lisäksi mainitun asetuksen 7 artiklan mukaisesti hankkeiden on liityttävä kaupan pitämiseen tai jalostettujen tuotteiden tuottamiseen. Lisäksi tämän asetuksen 9 artiklan 1 kohdan mukaisesti hankkeiden on osaltaan parannettava kyseisten maatalouden perustuotannon alojen tilannetta. Lopuksi mainitun asetuksen neljännessä perustelukappaleessa mainitaan, että yhteisön tukea saadakseen hankkeilla olisi voitava varmistaa paitsi se, että maataloustuotteiden jalostuksen ja kaupan pitämisen rakenteita parannetaan ja järkiperäistetään, myös se, että hankkeella on pysyvä myönteinen vaikutus maatalousalaan.

103 Myöntämispäätöksessä I olevan 1 artiklan mukaan tuen maksaminen APOL:lle edellyttää, että kyseisen päätöksen liitteessä olevan B kohdan edellytykset täytetään. Mainitussa B kohdassa kiinnitetään nimenomaan APOL:n huomio asetuksen N:o 355/77 19 artiklan 2 kohtaan, jossa hanke määrätään toteutettavaksi asetuksessa N:o 355/77 säädettyjä edellytyksiä noudattaen, ja jos niitä ei noudateta, tuki peruutetaan tai sitä vähennetään. APOL:ää sitoi siten asetuksen N:o 355/77 10 artiklan c alakohdassa säädetty keskeinen velvoite toteuttaa hanke ja osaltaan edistää pysyvää myönteistä vaikutusta kyseisiin rakenteisiin.

104 Tässä vaiheessa on syytä tarkastaa, onko APOL noudattanut tätä keskeistä velvoitetta. Tältä osin on todettava, että laitosta koskevien rakennustöiden lopettamisesta riidanalaisen päätöksen I tekemiseen asti, eli yli 11 vuoden aikana, tässä laitoksessa ei harjoitettu mitään merkittävää liiketoimintaa.

105 Tämä 11 vuoden ajanjakso on riittävä pysyvän taloudellisen vaikutuksen arvioimiseksi. Tämän vuoksi arvioidessaan hankkeen pysyvän taloudellisen vaikutuksen olemassaoloa komissio on voinut jättää kohtuudella huomiotta sen, että APOL:n väitettiin olevan riidanalaisen päätöksen I tekemishetkellä saamassa Supinon laitokset takaisin haltuunsa.

106 Koska mitään merkittävää liiketoimintaa ei ole ollut 11 vuoden aikana, on syytä todeta, että APOL on jättänyt täyttämättä keskeisen velvoitteen, minkä vuoksi edellä 96 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaan on perusteltua suhteellisuusperiaatetta rikkomatta peruuttaa tuki kokonaan.

107 Lopuksi on tarkasteltava, onko syytä asettaa APOL:lle myönnetyn tuen peruuttaminen kyseenalaiseksi APOL:n varojen rajallisuuden vuoksi. Tältä osin on todettava, että APOL:n taloudellinen tilanne on puhtaasti yksilöllinen seikka, joka on täysin vieras tuen myöntämistä ja peruuttamista koskeville objektiivisille edellytyksille, ja että näin ollen se ei voi vaikuttaa riidanalaisen päätöksen I suhteellisuuden arviointiin.

108 Näin ollen tuen peruuttamista koskeva päätös vaikuttaa hyvinkin olevan suhteellisuusperiaatteen mukainen.

109 Koska kaiken merkittävän liiketoiminnan puuttuminen riittää siihen, että tuen peruuttaminen käsiteltävänä olevassa asiassa on perusteltua, ei ole syytä tarkastella, onko komissio tehnyt oikeudellisen virheen katsoessaan, että kansallisen tuen peruuttamisen vuoksi yhteisön tuki oli asetuksen N:o 355/77 17 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaisesti peruutettava.

— Asia T-62/00

110 Riidanalainen päätös II perustuu pääasiallisesti kolmeen seikkaan. Ensinnäkin siinä moititaan AIPO:ta siitä, että se on antanut komissiolle virheellisiä tietoja olemassa olevista öljynpakkausrakenteista ja näin ollen antanut sille väärän vaikutelman hankkeen taloudellisesta perustasta. Toiseksi AIPO:ta moititaan asetuksen N:o 355/77 10 artiklan c alakohdan rikkomisesta, koska se ei ole harjoittanut merkittävää liiketoimintaa missään kolmesta yhteisön tuen avulla rahoitettavassa laitoksessa. Kolmanneksi päätöksessä moititaan AIPO:ta siitä, että toteutetut laitokset eivät ole alun perin hankkeessa suunniteltujen laitosten mukaisia.

111 Ensinnäkin on syytä tarkastella onko, kuten AIPO väittää, komissio tehnyt oikeudellisia virheitä moittiessaan AIPO:ta siitä, että se on toimittanut sille virheellisiä tietoja kyseisillä alueilla AIPO:n tukihakemuksen jättämishetkellä olemassa olevista rakenteista.

112 Tältä osin on todettava ensinnäkin, että asetus N:o 2515/85, johon AIPO vetoaa, ei ole merkityksellinen arvioitaessa riidanalaisen päätöksen II laillisuutta. Asetus on nimittäin tullut voimaan 14.9.1985. On kuitenkin selvää, että riidanalainen myöntämispäätös II on päivätty 29.6.1984. Sitäkin suuremmalla syyllä tukihakemus on tätä päivää aikaisempi, eikä siihen sovelleta ollenkaan asetusta N:o 2515/85.

113 Tämän jälkeen on todettava, että kyselylomakkeessa, jonka AIPO oli täyttänyt tukea saadakseen, AIPO:ta pyydettiin mainitsemaan "samantyyppiset laitokset, jotka eivät kuulu tuensaajalle ja jotka ovat olemassa oliivien korjuualueella ja viereisillä alueilla". Ei kiistetä myöskään sitä, että täytetyssä lomakkeessa AIPO:n

ilmoittamat tiedot viittasivat tuottajien itse valvomiin ja hallinnoimiin laitoksiin, eikä muita kyseisillä alueilla sijaitsevia oliiviöljyn pakkaus- ja kaupan pitämistä koskevia rakenteita ilmoitettu.

114 Toisin kuin AIPO väittää, asetuksen N:o 355/77 9 artiklan 1 kohdasta, jonka mukaan hankkeiden on erityisesti varmistettava maatalouden perustuotteen tuottajille riittävä ja pysyvä osuus hankkeesta saatavasta taloudellisesta hyödystä, ei voida päätellä, että ainoat laitokset, jotka oli mainittava tukihakemuksessa, olivat tuottajien itsensä valvomat ja hallinnoimat laitokset. Tällainen tulkinta olisi vastoin asetuksen N:o 355/77 henkeä ja sanamuotoa. Asetuksen N:o 355/77 10 artiklan mukaisesti yhteisön tuen avulla rahoitetuilla hankkeilla on oltava pysyvä taloudellinen vaikutus, mutta niiden kannattavuuden on myös oltava riittävästi taattu. Käsiteltävänä olevassa asiassa tämä kaksinkertainen vaatimus voidaan täyttää ainoastaan, jos kyseisillä alueilla on kysyntää oliiviöljyn varastointi- ja pakkauskapasiteetille. Tätä kysyntää on arvioitava olemassa olevien laitosten varastointi- ja pakkauskapasiteettiin nähden, joka ei riipu millään tavalla laitosten oikeudellisesta rakenteesta.

115 Näin ollen tietojen, jotka AIPO on toimittanut tukihakemuksensa yhteydessä, olisi pitänyt koskea kaikkia öljyn pakkaus- ja varastointilaitoksia, jotka olivat olemassa kyseisillä alueilla tukihakemusta jätettäessä riippumatta niiden valvonta- ja hallinnointitavasta. Komissio ei siten ole tehnyt oikeudellista virhettä tai arviointivirhettä katsoessaan, että AIPO:n toimittamat tiedot eivät olleet totuudenmukaisia.

116 Vaikka asetuksen N:o 355/77 2—5 artiklan mukaisesti ja erityisesti sen 3 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisesti Italian viranomaisilla oli velvollisuus toimittaa

tietoja tilanteesta aloilla, jotka olivat hankkeen täytäntöönpanon perustana olevan ohjelman kohteena, ja erityisesti kyseisten olemassa olevien yritysten suorituskyvystä, tämän velvollisuuden olemassaolo ei, toisin kuin AIPO katsoo, vapauttanut AIPO:ta sen omasta velvoitteesta toimittaa tukihakemuksessaan totuudenmukaisia tietoja komissiolle.

117 Edellä esitetystä seuraa, että komissio ei ole tehnyt oikeudellista virhettä tai arviointivirhettä moittiessaan AIPO:ta Italian viranomaisten sijaan siitä, että se oli toimittanut virheellisiä tietoja tukihakemuksessaan kyseisillä alueilla olemassa olevista öljyn varastointi- ja pakkausrakenteista.

118 Toiseksi on syytä tutkia, jättikö AIPO tällaisia virheellisiä tietoja toimittaessaan täyttämättä myönnettyyn yhteisön tukeen liittyvän keskeisen velvoitteensa.

119 Oikeuskäytännön mukaisesti yhteisön varojen tarkoituksenmukaista käyttöä koskevan valvontajärjestelmän asianmukaiselle toiminnalle on olennaista, että tuenhakijat toimittavat komissiolle luotettavia tietoja, jotka eivät ole omiaan johtamaan tätä harhaan. Sitä paitsi yhteisöjen tuomioistuin on myös maininnut, että vain sillä, että sääntöjenvastaisuuksien seurauksena voi olla tuen poistaminen kokonaan eikä vain tuen alentaminen tällaisia sääntöjenvastaisuuksia vastaavalla määrällä, voidaan toteuttaa EMOTR:n varojen hyvän hallinnan edellyttämä varoittava vaikutus (edellä mainittu asia Conserve Italia v. komissio, tuomion 100 ja 101 kohta).

120 Näin ollen AIPO on jättänyt täyttämättä keskeisen velvoitteensa toimittaessaan tukihakemuksensa jättämishetkellä olemassa olevista öljyn varastointi- ja pakkausrakenteista komissiolle virheellisiä tietoja, jotka olivat omiaan johtamaan tätä harhaan hankkeen taloudellisesta perustasta. Näin ollen tuen peruuttaminen on suhteellisuusperiaatteen mukaista.

121 On syytä korostaa, ettei riidanalaisen päätöksen II suhteellisuutta voi asettaa kyseenalaiseksi AIPO:n taloudellinen tilanne eikä yhteisön tuen peruuttamisen väitetty päällekkäisyys kansallisten viranomaisten mahdollisesti asettamien hallinnollisten sakkojen kanssa. AIPO:n rajallisen rahoituskyvyn osalta on muistutettava, että tämä seikka on mitä suurimmassa määrin yksilöllinen ja siten vieras tuen myöntämisen ja peruuttamisen objektiivisille edellytyksille. Se ei voi siten vaikuttaa riidanalaisen päätöksen II suhteellisuuden arviointiin (ks. edellä 107 kohta).

122 Siltä osin kuin kyse on mahdollisuudesta, että yhteisön oikeuden mukainen seuraamus olisi päällekkäinen kansallisten hallinnollisten seuraamusten kanssa, on syytä korostaa, että tämä mahdollisuus on puhtaasti hypoteettinen, eikä se sellaisenaan riitä sellaiseen johtopäätökseen, että riidanalainen toimenpide tässä asiassa olisi suhteeton. AIPO voi tarvittaessa kansallisessa tuomioistuimessa vedota mahdolliseen suhteellisuusperiaatteen rikkomiseen, joka johtuu yhteisön oikeuden mukaisen seuraamuksen päällekkäisyydestä kansallisen hallinnollisen seuraamuksen kanssa (edellä mainittu asia Conserve Italia v. komissio, tuomio 12.10.1999, 108 kohta).

123 Riidanalainen päätös II, joka perustuu virheellisten tietojen toimittamiselle hankkeen taloudellisesta perustasta, on näin ollen suhteellisuusperiaatteen mukainen. Tämän vuoksi ei ole syytä tarkastella, jättikö AIPO täyttämättä keskeisen velvoitteensa myös sen vuoksi, ettei yhteisön tuen avulla rahoitetuilla laitoksilla ollut merkittävää liiketoimintaa tai etteivät toteutetut laitokset väitetyllä tavalla olleet hankkeessa suunniteltujen mukaisia, mikä myös osoittaisi päätöksen suhteellisuuden.

124 Sellaisten väärien tietojen toimittaminen komissiolle, jotka ovat omiaan johtamaan tätä harhaan hankkeen taloudellisesta perustasta, on riittävä sen toteamiseksi, että keskeistä velvoitetta ei ole täytetty, minkä vuoksi puolestaan riidanalainen päätös II on täysin perusteltu. Näin ollen ei ole syytä tarkastella, onko komissio tehnyt arviointivirheen katsoessaan, että toteutetut laitokset eivät olleet hankkeessa suunniteltujen mukaisia. Näin ollen on myös tarpeetonta hyväksyä AIPO:n pyyntöä, joka koskee asiantuntijan nimeämistä kyseisten laitosten nykyisen kunnon toteamiseksi.

125 Edellä esitetystä seuraa, että suhteellisuusperiaatteen rikkomista ja oikeudellista virhettä tai arviointivirhettä koskevia kanneperusteita ei voida hyväksyä kummassakaan kahdesta asiasta.

Perusteluvelvollisuuden rikkomista koskeva kanneperuste

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

— Asia T-61/00

126 APOL katsoo, että riidanalaisessa päätöksessä I ei noudateta olennaisia muotomääräyksiä, koska sen perustelut ovat riittämättömiä ja ristiriitaisia. Tältä osin se korostaa, että komissio oli aluksi suostunut lykkäämään seuraamusten määräämistä APOL:n osalta PAA:ta koskevan riita-asian vuoksi. Tehdessään riidan-

alaisen päätöksen perustelematta kantansa muuttumista, vaikka APOL:n tilanne ei sen itsensä mukaan ollut muuttunut, komissio on rikkonut perusteluvelvollisuuttaan.

127 Komissio kiistää niiden väitteiden pätevyyden, jotka APOL esittää tässä kanneperusteessa.

— Asia T-62/00

128 AIPO väittää ensinnäkin, että riidanalaisessa päätöksessä II on perusteluvirhe, koska sen perustelut ovat riittämättömiä. Tältä osin se väittää, että komission kanssa käymässään kirjeenvaihdossa se on antanut selvityksiä, joita kyseinen toimielin ei ole koskaan kiistänyt, ei edes riidanalaisessa päätöksessä II. Näin ollen kyseisen päätöksen kymmenennessä perustelukappaleessa oleva väite, jonka mukaan tuensaaja ei ole esittänyt komission esittämät pääasialliset seikat kiistäviä väitteitä, ei ole riittävä perustelu.

129 AIPO esittää toiseksi, että komissio on tehnyt perusteluvirheen, koska AIPO:ta moititaan virheellisten tietojen toimittamisesta olemassa olevista samanlaisista rakenteista kuin ne, joita hankkeessa suunniteltiin toteutettavan kyseisillä alueilla. AIPO:n mukaan komissio ei ole ymmärtänyt, että sen komissiolle antamat tiedot viittasivat yksinomaan sellaisiin varastointi- ja pakkausrakenteisiin, jotka olivat maataloustuottajien valvomia ja annettu niiden haltuun erityisedellytyksin asetuksen N:o 355/77 perustana olevan toimintapolitiikan tavoitteiden täyttämiseksi.

130 Komissio kiistää väitteet, jotka AIPO esittää tässä kanneperusteessa.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

131 Aluksi on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaisesti EY 253 artiklassa määrätyissä perusteluissa on selkeästi ja yksiselitteisesti ilmaistava yhteisön toimielimen tekemän riidanalaisen toimenpiteen perustelut siten, että henkilöille, joita toimenpide koskee, selviävät sen syyt, jotta he voivat puolustaa oikeuksiaan, ja että yhteisöjen tuomioistuin voi valvoa toimenpiteen laillisuutta (ks. erityisesti asia C-350/88, Delacre ym. v. komissio, tuomio 14.2.1990, Kok. 1990, s. I-395, 15 kohta). On kuitenkin myös mainittava, ettei perusteluissa tarvitse esittää kaikkia asiaan liittyviä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja koskevia yksityiskohtia, sillä tutkittaessa sitä, ovatko päätöksen perustelut EY 253 artiklan mukaisia, on otettava huomioon päätöksen sanamuodon lisäksi myös asiayhteys ja kaikki asiaa koskevat oikeussäännöt (asia T-16/96, Cityflyer Express Ltd v. komissio, tuomio 30.4.1998, Kok. 1998, s. II-757, 65 kohta).

— Asia T-61/00

132 On korostettava, että riidanalaisessa päätöksessä I mainitaan todetut sääntöjenvastaisuudet, ja siinä mainitaan, että niiden vuoksi tuen peruuttaminen on perusteltua asetuksen N:o 4253/88 nojalla. Tällaiset perustelut ilmaisevat selkeästi ja yksiselitteisesti komission perustelut siten, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi valvoa toimenpiteen laillisuutta ja APOL voi puolustaa oikeuksiaan. APOL:n väitteistä ja niiden perusteluista ilmenee sitä paitsi, että se on todellakin ymmärtänyt ne perustelut, joiden vuoksi komissio on tehnyt riidanalaisen päätöksen I.

133 Sikäli kuin on tarpeen, on syytä todeta, että toisin kuin APOL väittää, ei ole mahdollista hyväksyä väitettä, jonka mukaan komission kannan muutosta koskevat perustelut puuttuvat. Riidanalaisessa päätöksessä I nimittäin mainitaan niiden sääntöjenvastaisuuksien lisäksi, jotka jo todetaan tuen peruuttamista koskevan menettelyn aloittamisesta laaditussa 22.1.1997 päivätyssä kirjeessä, laitoksen pullotuslaitteiston katoaminen ja kansallisen tuen peruuttaminen. Näiden kahden seikan mainitseminen on riittävä erityinen perustelu väitetylle kannan muuttumiselle.

134 Komissio ei siten ole laiminlyönyt riidanalaisen päätöksen I perusteluvelvollisuuttaan. Tämä kanneperuste on näin ollen hylättävä asiassa T-61/00.

— Asia T-62/00

135 On korostettava ensinnäkin, että toisin kuin AIPO väittää, riittämättömänä perusteluna ei voida pitää riidanalaisen päätöksen kymmenettä perustelukappaletta, jossa todetaan, että AIPO "ei ole esittänyt väitteitä, joilla kiistettäisiin komission toimittamat pääasialliset tiedot". Edellä 131 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaisesti tätä perustelukappaletta on nimittäin arvioitava ottaen huomioon riidanalaisen päätöksen II muut osatekijät, erityisesti sen 12. perustelukappale, jossa mainitaan komission toteennäytettyinä pitämät sääntöjenvastaisuudet. Näin ollen AIPO on voinut arvioida, onko ja missä määrin komissio hyväksynyt sen hallinnollisessa menettelyssä esittämät väitteet tehdessään riidanalaisen päätöksen II.

136 Siltä osin kuin kyse on väitetystä perusteluvirheestä, joka koskee virheellisten tietojen antamista kyseisillä alueilla tukihakemuksen tekohetkellä olemassa olevista öljyn pakkaus- ja varastointirakenteista, on syytä katsoa, että tämä väite kutistuu oikeudellista virhettä tai arviointivirhettä koskevaksi väitteeksi, jota on jo käsitelty edellisten kanneperusteiden yhteydessä.

137 Edellä esitetyn perusteella perusteluvelvollisuuden rikkomista koskeva kanneperuste ei voi johtaa riidanalaisen päätöksen II kumoamiseen.

AIPO:n puolustautumisoikeuksien rikkomista koskeva väite

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

138 Kantaja väittää pääasiallisesti riidanalaisen päätöksen perustuvan osittain sille seikalle, että se on antanut komissiolle väärän vaikutelman hankkeen taloudellisesta perustasta mainitsemalla hakemuksessaan, että alueilla, jota hanke koski, oli ainoastaan kolme samantyyppistä rakennetta kuin se, joka hankkeella aiottiin toteuttaa. Tämä arvostelu perustuu, niin kuin komissio itsekin myöntää, 18.4 ja 25.11.1998 päivättyihin Agecontrolin kirjeisiin sisältyviin huomautuksiin. Näiden kirjeiden sisältö ei kuitenkaan ole AIPO:n mukaan sen tiedossa.

139 Komissio kiistää väitteet ja niiden perustelut, joihin AIPO vetoaa tässä kanneperusteessa.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

140 On syytä todeta, että asiaa koskevista asiakirjoista ja erityisesti riidanalaisesta päätöksestä II ilmenee, että AIPO:lle on annettu tieto näiden Agecontrolin komissiolle toimittamien asiakirjojen sisällöstä. Sitä paitsi AIPO ei väitä eikä osoita, miltä osin se ei ole voinut tehokkaasti käyttää puolustautumisoikeuksiaan.

141 Näin ollen on syytä hylätä tämä kanneperuste.

142 Kaikesta edellä esitetystä johtuu, että riidanalaisten päätösten kumoamiseksi esitetyt vaatimukset on hylättävä.

Oikeudenkäyntikulut

143 Työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska molemmat kantajat ovat hävinneet asiansa, ne on kumpikin asiassaan velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut komission vaatimusten mukaisesti.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN
(toinen jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) **Kanteet hylätään.**

2) **Kummassakin asiassa asian kantaja velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut kokonaisuudessaan.**

Moura Ramos Pirrung Meij

Julistettiin Luxemburgissa 6 päivänä maaliskuuta 2003.

H. Jung
kirjaaja

R. M. Moura Ramos
jaoston puheenjohtaja